

Globalizace a její důsledky

Globalizace a národní stát

Národní stát a globalizace

- **Co je národní stát?**

- Jedná se o typ státu, kde idea státu splynula s ideou národa
- Hranice národního osídlení se nemusejí překrývat s hranicemi státními
- V národním státě existuje jeden národ, jenž je nositelem ideje státu, případné ostatní národy žijící na tomto teritoriu jsou označovány za národnostní menšiny
- Začal se objevovat již v 17. století během období Třicetileté války
- Idea národního sebeurčení prosazovaná v letech 1. světové války W. Wilsonem vedla ke vzniku řady národních států ve středovýchodní Evropě na troskách bývalých nadnárodních impérií
- Mezinárodní systém 20. století i současnosti je definován jako systém národních států

Národní stát a globalizace

- **Role národního státu:**

- Národní státy od konce 2. světové války prosazovaly hlavně sociální politiku
- Během let ale státy docházely k poznání, že veřejný sektor příliš zatěžuje státní rozpočty a je i tak příliš nerentabilní, což bylo v příkrém rozporu s politikou soukromých společností, jež vykazovaly velké zisky
- Sílicí globalizační tlaky nakonec proměnily cíl politiky národního státu, jež se začala více orientovat na liberálně tržní ekonomiku
- V důsledku těchto kroků se národní státy rozhodly vzdávat části svých funkcí, jež po 2. světové válce s rozvojem sociálního státu nebývale narostly

Národní stát a globalizace

- Oslabení role národního státu lze spojit i s rozpadem **Brettonwoodského systému**:
 - Jednalo se o systém mezinárodních měnových vztahů, založený na pevném směnném kurzu, který byl vázán na americký dolar, čímž získal status celostátní rezervní měny
 - V důsledku těchto úmluv se snažily státní banky vytvořit si velké rezervy v amerických dolarech, což upevnilo postavení dolaru v poválečném světě
 - Podle původních myšlenek měl být dolar vázán na zlatu, které mohly národní banky ostatních zemí směnit za své dolary. V reálu ale USA tiskly stále více bankovek a jejich krytí zlatem již nebylo únosné, jelikož řada zemí takto postupovala, což značně ztenčilo americké zlaté rezervy
 - Systém existoval v letech 1944 – 1971, když za prezidenta R. J. Nixona odmítly Spojené státy vyplatit dle dohody zlato Francii a Velké Británii, což vedlo k raketovému růstu cen zlata i pádu systému

Národní stát a globalizace

- **Výzvy národnímu státu**

- Ve 2. polovině 20. století si národní státy a jejich představitelé stále jasněji uvědomovali, že s novými výzvami se musí vypořádat společně:
- 1) Druhá světová válka prokázala, že v oblasti bezpečnosti již nelze uspět s izolacionistickou politikou. **Zásadní změny se tak projevují ve světovém vojenském pořádku:**
 - Existence moderních dopravních prostředků a přenos informací umožňují, aby země zasahovaly do válečných konfliktů i dalece vzdálených od svých hranic
 - Vývoj zbraní hromadného ničení a jejich použití do značné míry devalvovaly sílu konvenčních vojsk
 - Příklady Německa a Japonska prokázaly, že v moderním konfliktu, vedením i bez využití zbraní hromadného ničení musejí státy vytvářet aliance, jelikož žádná země již za nových podmínek není s to uhájit sama svou suverenitu

Národní stát a globalizace

- Ze zmíněných důvodů nyní jen málo států považuje unilateralismus a neutralitu za věrohodnou obrannou strategii
- Globální a regionální bezpečnostní instituce se staly důležitějšími, navzdory zdánlivé ztrátě role, kterou hrály v době studené války (zejména NATO)
- Většina států dnes volí pro případ nepřátelství multilaterální uspořádání a instituce v úsilí zvýšit svou bezpečnost
- Poprvé v historii se tak národní bezpečnost, která byla vždy jádrem státnosti, může účinně zajišťovat jen když se národní státy spojí dohromady a sjednotí zdroje, technologie, výzvědné služby, moc a autoritu (Mali, Afghanistan, Irák, Lybie apod.)

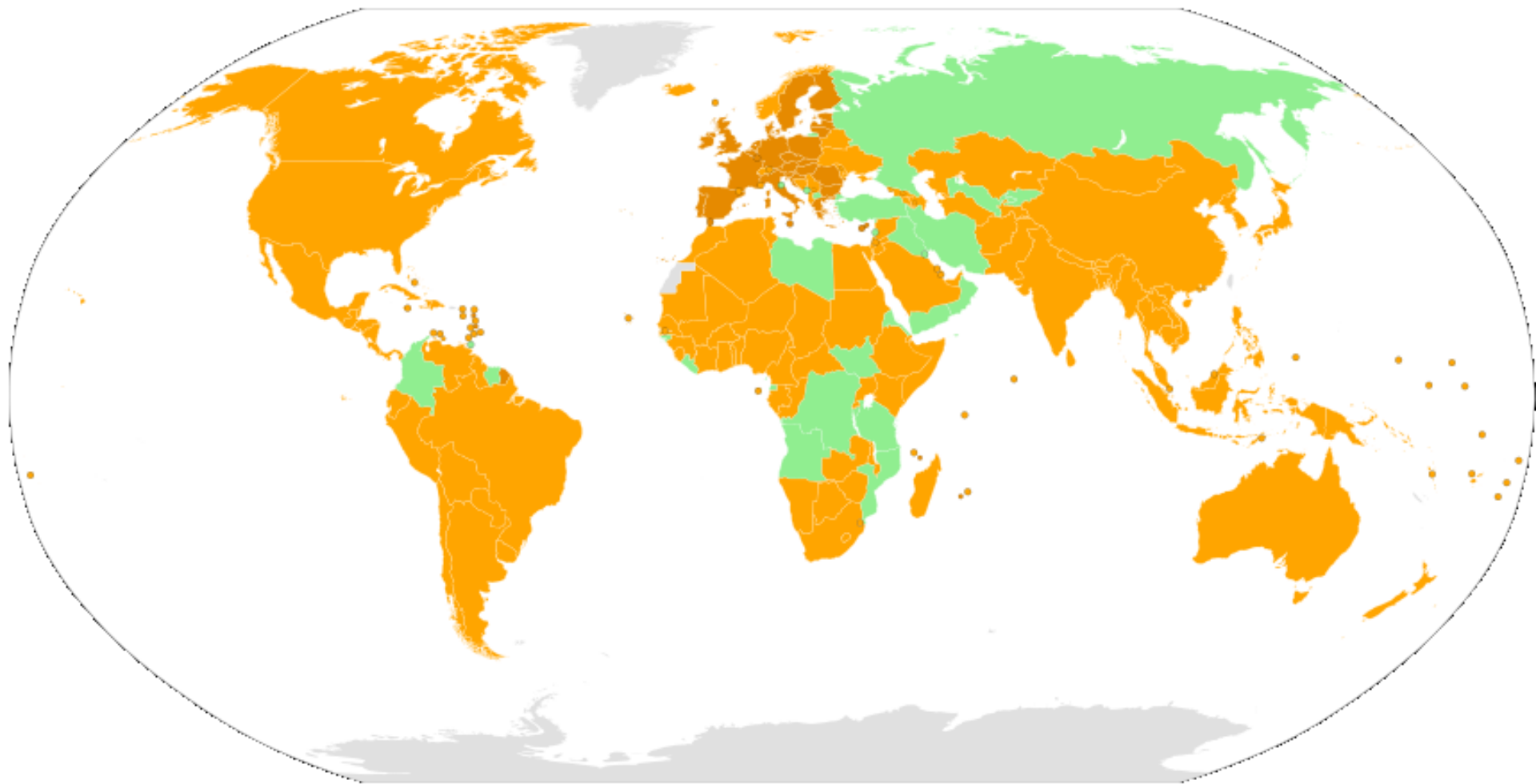

Symbol NATO

Národní stát a globalizace

- 2) Ekologické problémy je nutné řešit na společné bázi:
 - Závažnými ekologickými problémy se rozumí znečištění zdrojů pitné vody, globální oteplování, hrozící nedostatek potravin, či vyčerpání zdrojů nerostných surovin
 - Tyto problémy není většinou ani možné řešit na úrovni národních států a k jejich zvládnutí se musejí jednotlivé země spojovat, nebo uzavírat dohody
 - Zejména velké ekologické katastrofy jako exploze jaderní elektrárny v Černobylu, únik ropy a zamoření Mexického zálivu, či zatopení jaderní elektrárny ve Fukušimě není možné řešit jenom jednotlivě, ale společně
 - Jednou z prvních ekologických iniciativ byl v r. 1997 Kjótský protokol, zavazující země ke snížení emisí skleníkových plynů a dále pak Pařížská dohoda o změnách klimatu z r. 2015
 - Tyto globální snahy o řešení ekologických problémů přispěly k upevnění pocitu globální sounáležitosti

Národní stát a globalizace

Členské a signatářské země Pařížské dohody z r. 2015

Národní stát a globalizace

- **Úpadek národního státu:**
 - V souvislosti s globalizačním procesem můžeme sledovat, že národní státy postupně přicházejí o svůj vliv:
 - **1) Hospodářské zájmy nadnárodních korporací:**
 - Zejména země třetího světa (tedy Afrika a Asie) na jejichž území se nachází významné zdroje přírodního nebo nerostného bohatství jsou cílem zájmu velkých koncernů
 - Tyto národní státy vystupují v jednáních s těmito koncerny v pozici slabších partnerů a jsou tak náchylnější k poskytování dalekých ústupků
 - To vede k exploataci přírodních zdrojů, zajištění exkluzivních práv pro nadnárodní koncerny v zemích i k časté devastaci životního prostředí. Časté je též rezignování jednotlivých národních států na dodržování standardů práce, které tyto koncerny v Evropě a severní Americe musejí dodržovat

Národní stát a globalizace

- **2) Vytváření nadnárodních organizací:**

- Zejména v prostředí Evropy vidíme integrační procesy, které ve svém důsledku ohrožují postavení národních států
- Postupné předávání části rozhodovacích pravomocí na nadnárodní úroveň vede k oslabování moci národních vlád a parlamentů
- Tento proces je v Evropě nyní nejvážnější výzvou institucí národního státu

- **3) Proměny složení obyvatelstva:**

- Dle Z. Brzezińského mohou v zemích prvního světa národní státy vážně ohrozit i procesy změny struktury domácí populace
- To se děje nejenom stárnutím populace, ale také migračními vlnami, jež přicházely zejména ze zemí třetího světa

Národní stát a globalizace

Národní stát a globalizace

- **Budoucnost národního státu:**
 - Je otázkou sporu jakým směrem se může vydat dále národní stát. Obecně lze říci, že se střetávají hlavně dva základní koncepty:
 - **1) Návrat k národnímu státu:**
 - Zejména z řad konzervativní pravice se ozývá volání po posílení národního státu
 - Zastánci tohoto směru tvrdí, že vystoupením z nadnárodních organizací získají národní státy zpět suverenitu a budou schopné lépe vyjednávat s nadnárodními korporacemi a případnou spoluprací s dalšími národními státy si vynutit vlastní vůli
 - Tato politická linie vede v zemích EU ke snaze o zastavení integračního procesu, nebo jeho zpomalení

Národní stát a globalizace

- **2) Vznik globální společnosti:**
 - Oslabování národních států bude dále pokračovat a národní státy se budou sdružovat v nadnárodních organizacích, které je budou zaštiťovat a jednat jejich jménem s dalšími národními státy i nadnárodními korporacemi
 - Národnostní skladba jednotlivých zemí se postupně promění a idea státu národního bude postupně nahrazena konceptem státu občanského
 - Podle nejradikálnějších názorů národní státy jako takové zaniknou a geografické celky budou členěny podle trhů, nikoliv podle národů. V čele těchto celků budou stát představitelé globálních podnikatelských a intelektuálních elit

Národní stát a globalizace

- **Dvojí hodnocení globalizace a národního státu:**
 - **A) Realisté:**
 - Konstatují, že bývalá formální impéria byla nahrazena mechanismy mnohostranné kontroly a dohledu nad světovým děním, jež je představováno skupinami nejvlivnějších zemí (G7, G20), Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem
 - Obávají se, že bez jasného světového hegemonu se bude opakovat vývoj z let 1919 – 1939, tedy příklon ke snaze jednotlivých států o autarkii a nakonec ke zhroucení systému
 - Podle realistů je málo známek, že vzniká globální kultura i že ubývá známek politického nacionalismu
 - Realisté tvrdí, že objem mezinárodního toku kapitálu je sice bezprecedentní, nicméně stupeň jejich ekonomické i finanční integrace jsou jenom omezeny
 - Jelikož většina z největších nadnárodních korporací sídlí v nejrozvinutějších zemích, činí to vlády těchto zemí nejvýznamnějšími politickými silami, protože kontrolují přístup k důležitým národním ekonomickým zdrojům a tyto korporace jsou tedy jen nástrojem velkých států

Národní stát a globalizace

- **B) Globalisté:**

- Zdůrazňují velikost obchodního obrátu nadnárodních korporací na trzích
- Podle globalistů jsou v důsledku růstu trhu a vlivu nadnárodních společností nuceny národní státy stejné neoliberální ekonomické strategie podporující finanční disciplínu, jako tak činí korporace
- K tomuto kroku přistupují vlády národních států proto, že se zintenzivněním globální obchodní soutěže přestávají být státy schopné udržet stávající úroveň sociální ochrany a program blahobytu obyvatelstva, aniž by odradili investory a neohrozili konkurenceschopnost domácího obchodu
- Podle globalistů je tak proces globalizace spojen hlavně s rostoucím globálním bohatstvím, přičemž extrémní chudoba a sociální nerovnost jsou jen průvodními jevy. Tvrdí však zároveň, že globalizaci je třeba řídit, aby se země vyvarovaly sociálním konfliktům a sociálnímu vyloučení

Národní stát a globalizace

- **Proměny světové politiky:**

- Ještě v době studené války teorie o světové politice byly založeny na víře, že je totéž co mezinárodní vztahy:
 - Tato koncepce předpokládala národní státy jako místa světové politické moci a autority
 - Z toho se dovozovalo, že studium států a vztahů mezi státy je nezbytnou a dostatečnou podmínkou porozumění a explanace světové politiky
- Události **11. září 2001** byly symptomem hlubší proměny světové politiky determinované globalizací:
 - Rozdíly symbolizuje sémantický posun od slova „národ“ (nation) ke konceptu „mimo národ“ („ation“, jako jeho opositum)
 - Zatímco „mezinárodní“ perspektiva vycházela z hlavní role národních států, mimonárodní koncept (ation) nepředstavuje žádnou hypotézu o hlavních aktérech nebo dominantních rysech světové politiky.
 - To dovoluje uvažovat o světové politice komplexnějším způsobem. Státy jistě zůstávají jejími klíčovými aktéry, ale jsou pouze jedním, i když důležitým hráčem při její tvorbě

Národní stát a globalizace

- Události 11. září 2001 také v jistém směru obnovily význam národního státu:
 - Terorismus jako klíčová hrozba počátku 21. století si vynutila globální kooperaci národních států s cílem tomuto nebezpečí čelit
 - Státy začaly kontrolovat bankovní konta i komunikační kanály, což jsou nástroje umožňující i chod globální ekonomiky
 - Dalším krokem směřujícím k obnově pozice národního státu se stala protiimigrační opatření, která nabyla ještě na vázu v Evropě po propuknutí tzv. Migrační krize

Migrační krize oživila debatu o obnovení vlivu národního státu v 21. století

Národní stát a globalizace

